

LBRIS

We know
books

Paul Erdman

Panica din '89

Traducere din limba engleză
MARIANA GRANCEA

Era prima săptămână din decembrie și vremea în Georgetown era foarte rece. Totuși, nu numai primele rafale de aer înghețat îi făceau pe unii dintre cei mai de seamă locuitori ai acelei comunități de elită să tremure când s-au dat jos din pat în dimineața aceea de marți. În acest an 1988, mai era și teama crescândă care începuse să pună stăpânire pe Washington din prima săptămână a lunii noiembrie 1988. Teamă, care se amplificase în cele treizeci de zile, era determinată de ideea că totul va începe să se destrame în curând și că în 1989 Statele Unite se vor afla într-o situație gravă, că economia, dolarul, băncile, Chrysler și, da, chiar marele IBM se vor prăbuși în curând.

Necazurile se adunaseră treptat de la începutul celui de-al doilea mandat al lui Regan. Dar, întrucât el era unul dintre cei mai norocoși președinți americani, reușise să le țină piept. Era ca un fundaș care nu fusese eliminat niciodată din Liga Națională de Fotbal.

Dar pe 20 ianuarie venea la conducerea SUA un președinte nou cu o echipă nouă.

Tocmai la aceste lucruri se gândea, în timp ce răsfoia ziarele în dormitorul de la etaj din casa lui aflată pe Dent Street numărul 3514, Paul Mayer, unul dintre cei mai importanți locuitori ai Georgetown-ului. Printre aceste ziare se numărau *Washington Post*, *New York Times*, *The Wall Street Journal*, *Financial Times*, *Neue Züricher Zeitung*, *Handelsblatt* din Düsseldorf și, bineînțeles *Le Monde*. După ce termină de răsfoit ziarele, luă de pe măsuta de lângă pat telecomanda televizorului și-l potrivi pe Canalul 22, care transmitea aproape toată

ziua știri din lumea finanțelor, să vadă care era situația la burse. Nu se osteni să deschidă sonorul, deoarece îl interesau doar cifrele de pe ecran, nu comentariul. Această operație îi luă o oră, așa că în momentul când termină, era ora nouă. Era marți 6 decembrie 1988.

Servitoarea bătu la ușa dormitorului, așa cum era instruită să facă în acest moment al dimineții, când el era acasă, și intră cu o tavă pe care avea o cafetieră de argint. O puse pe noptieră alături de monitorul pe care Mayer îl ținea acolo în eventualitatea că avea nevoie de el în toiul nopții sau în zori. Îi umplu ceașca, apoi adăugă puțină frișcă, totul fără să scoată un cuvânt. Era originară din Puerto Rico, avea douăzeci și patru de ani, un metru șazeci înălțime și era atrăgătoare, iar când se aplecă să toarne cafeaua în ceașcă, sânii ei generoși se văzură mai mult de jumătate. Totuși, formele ei frumoase făceau notă distonantă în dormitorul lui Paul Mayer, înzestrat cu tehnică de vârf.

– Mai doriți ceva, domnule? întrebă ea. Accentul ei spaniol o făcea și mai atrăgătoare.

Paul Mayer nu-și luă ochii de pe cifrele care se perindau pe ecranul televizorului.

– Da, răspunse el. Pregătește-mi smochingul pentru diseară.

Accentul lui nu era atât de plăcut, întrucât vorbea ca o persoană venită din Europa Centrală.

– Smoching? întrebă ea nedumerită.

– Tuxedo, zise Mayer, este termenul folosit de americani. „Smoching“ i se spune la Stockholm și Zürich.

Din când în când, Mayer se întorcea la originile lui suedezo-elvețiene, deși locuia în America de cincisprezece ani. Asta nu însemna că pe oameni îi interesa acest lucru. În oraș el era considerat un amestec între Henry Kissinger și Paul Volcker. Asemănarea cu Volcker se explica prin faptul că Mayer era bancher și avea cam un metru și optzeci înălțime. De Kissinger era legat prin accent și orginea asemănătoare, și prin faptul că acum amândoi erau profesori la Școala pentru Relații Externe a Universității din Georgetown și colegi la Centrul de Studii Strategice și Internaționale.

Următoarea mișcare pe care o făcu Mayer fu să ridice receptorul și să apese butonul aparatului care înregistra automat convorbirile. Dăduse instrucțiuni să i se înregistreze toate apelurile telefonice făcute înainte de ora zece dimineța, indiferent despre ce ar fi fost vorba. Mayer nu voia să vorbească cu *nimeni* până când nu era la curent cu tot ce se întâmplase în lume cât timp dormise.

Fuseseră două apeluri: primul de la Sergio Dobrovski, unul dintre colegii lui de la Centrul de Studii Strategice și Internaționale care conducea Programul de Studii în Problemele Terorismului din cadrul centrului. Acesta îl ruga pe Mayer să treacă pe la biroul lui în după-amiaza aceea în cazul în care avea timp. Celălalt apel era de la George Pace, președintele și directorul executiv al Băncii Americii, a doua mare bancă din lume. Acesta nu lăsase nici un mesaj, doar un număr de telefon din Londra, care, descoperi Mayer imediat, nu era al nici uneia dintre filialele băncii respective din acel oraș.

După cum avea să-și dea seama Mayer mai târziu – mult mai târziu, unii au spus că era chiar prea târziu – motivul pentru care fuseseră lăsate mesajele era că persoanele care sunaseră începuseră să-și dea seama în același timp de iminența aceluiasi fenomen amenințător; Dobrovski avea informații despre cauzele lui tenebroase, iar George Pace îi simțea efectul inițial, abia vizibil.

Mayer, care nu-și dădea seama că se petrecea ceva neobișnuit, în afara senzației generale de „indispoziție“ ce plutea în aer la Washington în acele săptămâni dinainte de Crăciun, preferă să nu-și modifice programul de dimineată și își făcu obișnuitul duș, care dura cincisprezece minute. Iată cum își planificase el ziua care-i stătea în față.

Mai întâi, seminarul de la ora unsprezece de la Universitate. Împreună cu seria de conferințe ținute de Henry Kissinger, seminarul condus de Mayer era cursul la care se intra cel mai greu. Numărul studenților era limitat la cincisprezece, fiind admiși doar studenți excepționali, fapt ce conferea seminarului și participanților un anumit prestigiu. Dar nu la prestigiu aspirau studenții care voiau să facă impresie bună la începerea semestrului: era dorința de a parveni. Când în august 1988 se

aflase că doctorul Paul Mayer se va număra printre cadrele didactice ale facultății, în aceeași clipă s-a știut și că el avea relații – relații active, dubioase – în cele mai înalte eșaloane ale sistemului bancar, fără precedent în lume, care, contactate de un grup restrâns de absolvenți, puteau fi transformate în bogății de nedescris, întrucât se spunea că, atunci când vorbea Mayer, ascultau Rockefellerii, cei din familia Rotschild, bogătașii din Zürich și bancherii de la băncile comerciale din Londra și de la Merrill Lynch, precum și cei care se ocupau de tranzacțiile cu aur, argint și valută din Hong Kong, Los Angeles și Abu Dhabi.

Băieții de la Georgetown credeau că, dacă exista cineva care-i putea ajuta să obțină după absolvire o slujbă cu un salariu, de preferat, începând de la șaiszeci de mii de dolari pe an și care să presupună cel puțin două călătorii pe an în Europa și una în Asia, acesta era doctorul Mayer. Conferințele lui Kissinger te puteau ajuta să intri, după un an sau doi, în diplomatie și eventual să obții în Lagos un post de viceconsul, însărcinat cu ștampilarea pașapoartelor. Seminarul lui Mayer totuși, după cum se sublinia în mod strategic într-un prospect al școlii, te putea lansa imediat într-un post la firma Lazard Frères, Paribas, Crèdit Suisse, la Departamentul pentru împrumuturi externe, ceea ce putea să însemne un Porsche, dejunul la restaurantele Four Seasons, apartamente somptuoase, vacanțe la Mauna Kea!

Cel puțin, așa credeau puștii. Nimeni nu știa, de fapt, în mod sigur, pentru că lui Mayer, ca și lui Kissinger, nu-i plăceau studenții în mod special și se ținea cât mai departe cu putință de ei.

Casa lui Mayer nu era prea departe de campusul Universității Georgetown și îi plăcea să străbată acest drum pe jos. Când făcea acest lucru, îi veneau niște gânduri care nu aveau legătură cu problemele profesionale. În această dimineață își aduse aminte de Beaconsfield. Mayer petrecuse câțiva ani ca director general al filialei din Londra pentru împrumuturi externe a Băncii Naționale a Elveției și preferase să locuiască la Buckinghamshire. În fiecare dimineață se

ducea pe jos la trenul cu care ajungea în treizeci de minute în gara Marylebone, de unde lua întotdeauna metroul ca să ajungă în City. Pietrele de pavaj, casele din cărămidă roșie, curțile mici nu prea îngrijite, vremea rece, urâtă, posomorâtă... Așa își amintea el orașul Beaconsfield, în decembrie. Așa era acum și Georgetown. Cât de plăcut e, se gândi el, să cunoști și să iubești două orașe mici, situate la aproape cinci mii de kilometri distanță unul de celălalt și despărțite de ocean, orașe care abia dacă se schimbaseră față de cum fuseseră în anii 1888 sau 1788.

Întră în campus și o luă la dreapta pe aleea care trecea pe lângă impunătorul edificiu Healy și ajunsese la Centrul Intercultural, o clădire construită în stil modern care adăpostea Școala pentru Relații Externe. Spațiul din fața clădirii era pavat cu cărămidă roșie, motiv pentru care studenții îi spusese Piața Roșie.

– Salut, Paul, zise un bărbat înalt, plăcut la înfățișare, care tocmai ieșise din clădirea aflată la vreo douăzeci de pași mai departe.

Era doctorul Peter Krogh, decanul Școlii pentru Relații Externe și singura persoană din Universitate care, în accepția doctorului, se încadra în categoria de prieten.

– Am un mesaj pentru tine, spuse Krogh în momentul în care se întâlneau în mijlocul Pieței Roșii. O persoană sus-pusă, ca de obicei, adăugă el zâmbind.

– Adevărat? spuse Mayer. După cum știi, Peter, nu mă omor după persoanele sus-puse, doar dacă ea...

– Îmi pare rău că te dezamăgesc. Nu e o ea. Când am zis sus-pusă m-am referit la Bob Reston. Vrea să-l suni imediat.

Bob Reston era președintele Comitetului Rezervelor Federale.

Mayer mormăi ceva, apoi întrebă:

– Pot să mă folosesc de biroul tău?

– Sigur. Ai timp să prânzim împreună?

– De ce nu. Unde?

– Ce-ai zice de Clubul Metropolitan? La unu? Plătesc eu.

– În cazul ăsta ne întâlnim acolo.

Biroul lui Krogh era lambrizat în întregime, cu covoare persane și *objets d'art* dintr-o diversitate de locuri ca Egipt, Finlanda, Iordania și India, reprezentând daruri oferite de guvernele acelor țări acestei importante instituții de învățământ care pregătea diplomați. De la fereastra biroului decanului se vedea un atrium enorm, căruia în campus i se spunea galerie, și care era înconjurat de săli de clasă și birouri ale școlii. Fiind o clădire care folosea unul dintre cele mai avansate sisteme de producere a energiei – respectiv căldura solară –, pe acoperișul atriumului erau așezate o mulțime de celule fotovoltaice, tehnologie de vârf care simboliza ideea că America se afla din nou în fruntea comunității internaționale a națiunilor. Energia solară, Kissinger, Mayer erau parte din imaginea de putere pe care Universitatea Georgetown o proiecta.

Secretara decanului îi făcu legătura în mai puțin de un minut cu președintele Comitetului Rezervelor Federale.

– Ți mulțumesc, Paul, că ai sunat atât de repede. Ia spune, nu cumva, din întâmplare, ai timp să treci pe aici după-amiază?

– Bineînțeles. Dar, știi ce, iau masa de prânz la ora unu, la Clubul Metropolitan cu Peter Krogh. Vă cunoașteți, nu-i așa?

– Sigur. Stă a doua casă de noi pe Q Street.

– Atunci, n-ai putea să vii să mănânci cu noi?

Președintele avu un moment de ezitare, apoi zise:

– În regulă. Deși vreau să discut o chestiune foarte delicată. Poți să-i spui treaba asta lui Peter.

– Sigur.

– Mai vin cu cineva, adăugă președintele și apoi menționează numele celui care conducea Corporația pentru Asigurarea Depozitelor Federale, numită, cu afecțiune, de toți americanii care-și păstrau banii la o bancă CADF. Afecțiunea se datora faptului că această instituție era o agenție guvernamentală care le asigura în mod gratuit depozitele bancare în valoare de până la o sută de mii de dolari.

„Pare un prânz foarte important“, își spuse Mayer în sinea lui în timp ce cobora în grabă scările, ca să ajungă la cei cincisprezece studenți care-l așteptau. Nu putea însă să nu admită că și el era foarte nerăbdător să vadă despre ce era vorba. Asta nu însemna că regreta că părăsise prestigioasa poziție de director general al Fondului Monetar Internațional, unde avusese la dispoziție zeci de miliarde de dolari și ținuse în mână soarta a zeci de națiuni, pentru un simplu post de profesor universitar. Deoarece a fi la Georgetown nu însemna că ești „doar“ profesor, iar Kissinger dovedise în mod clar acest lucru. La fel Brzezinski și mulți alții, de altfel, de la James Schlesinger la Jeane Kirkpatrick care făcuseră același lucru. Aproape că nu trecea zi fără ca vreo înaltă oficialitate guvernamentală americană sau străină să nu-i solicite spre a le cere sfatul. Dacă în 1988 se putea spune că SUA avea un grup de „eminențe cenușii“, atunci acesta se afla sub egida Universității din Georgetown. Paul Mayer înțelese că la acel prânz avea să fie inclus „oficial“ în rândurile acestuia.

Predatul era însă pe locul întâi. Seminarul pe care-l conducea Mayer purta titlul vag „Finanțe internaționale: probleme și soluții potențiale“. Săptămâna aceasta se discuta despre „Datoria Lumii a Treia“. Cel mai bun student al lui prezenta un referat în care sintetiza situația: la mijlocul anului 1988 datoria acestor țări era de peste o mie de miliarde de dolari din care o mare parte față de bănci americane. Nici o parte din datorie nu fusese plătită. De fapt, descoperise un singur caz în care o națiune din Lumea a Treia plătitise, începând din 1982, două sute de milioane de dolari, deci milioane, nu miliarde, cu atât mai puțin mii de miliarde. Această țară fusese Mexicul care, din motive necunoscute, efectuase această plată pe 3 decembrie 1985.

Care era soluția? Nu exista nici una în perspectivă, conchisese studentul său. Ce era de făcut? Poate nimeni nu avea nevoie de o soluție. Problema exista și de zece ani lua amploare, dar nu se întâmplase nimic grav. Periodic, țările datornice din America Latină amenințau că nu vor putea plăti. Apoi cereau ca termenul *vechilor* împrumuturi să fie renegociat, altfel...

Bancherii americani cedau în mod invariabil și prelungeau perioada de grație pentru încă doi, trei sau cinci ani și astfel acordau noi împrumuturi debitorilor lor de la sud de frontiera SUA, permițându-le să plătească doar dobânda la împrumuturile vechi care nu trebuiau plătite încă. În final, toată lumea era fericită. Argentina, Brazilia, Mexicul și Venezuela continuau să împrumute tot mai mulți bani de la Banca Americii și de la Citybank, de la Chase Manhattan, de la Banca Mondială, de la Fondul Monetar Internațional, ca economiile lor să poată funcționa. Pe de altă parte, instituțiile financiare din lumea dezvoltată – particulare și guvernamentale – reușeau să întrețină mitul că cele două sute cincizeci de miliarde, apoi cinci sute de miliarde, apoi o mie de miliarde de dolari, la cât se ridicau împrumuturile acordate Lumii a Treia și care erau în suspensie în registrele lor, erau o treabă „bună” din moment ce, la urma urmei, dobânda era plătită mai mult sau mai puțin la timp. O dată demonstrat acest lucru, băncile din sectorul privat înregistrau ca venit dobânda pe care o încasau. Rezultatul net era că înregistrau profituri record an de an.

– După părerea mea, spunea studentul, există o reciprocitate perfectă de interese între națiunile debitoare din Lumea a Treia și bancherii din lumea dezvoltată. Apoi, conchise, citind din referatul său: „Nu există motive ca acest proces să nu continue la nesfârșit, cu condiția ca toți jucătorii principali să joace în continuare acest joc”.

Toți ceilalți paisprezece studenți păreau să fie de acord, cu excepția unuia: José Martinez din Caracas (Venezuela) a cărui expresie sarcastică – de fapt, expresia lui obișnuită – fu înlocuită de un zâmbet, la început ironic și apoi răutăcios când auzi concluzia colegului său. Dacă Paul Mayer ar fi urmărit comentariul tăcut, exprimat de fața latino-americanului, ar fi putut să înțeleagă ce urma să se întâmple în lume, având în vedere că tatăl lui José Martinez era ministru de finanțe al Venezuelei, iar unchiul lui, ministru al petrolului și copreședinte al OPEC, organizația țărilor exportatoare de petrol, care fusese creată la îndemnul țării sale și al cărei scop inițial fusese să exercite presiuni asupra Statelor Unite. Dar tânărul José Martinez era la Georgetown doar unul dintre

numeroșii latino-americani care figurau de ani de zile în foile matricole ale Universității cu vedere spre fluviul Potomac, loc unde generalii latino-americani își plasau fiii, dictatorii își trimiteau nepoții și unde nu demult președintele Boliviei își trimisese iubita de nouăsprezece ani – toți cu speranța că aceștia se vor maturiza într-o zi.

Puțini o făceau însă. Și, din această cauză, ei nu prea erau luați în serios. La fel stăteau lucrurile și cu tânărul José Martinez. Totuși, profesorul Mayer luă totul în serios și păru foarte plăcut impresionat de referatul prezentat de studentul lui cel mai bun, un băiat harnic și istet din Midwest, încât îi acordă nota maximă. Apoi, uitându-se îngrijorat la ceas, Mayer încheie în grabă seminarul, părăsind clădirea înainte ca vreun student să mai aibă timp să-l sâcăie cu vreo întrebare prostească.

Decanul Krogh îl aștepta în holul de la intrarea Clubului Metropolitan și luă imediat liftul până la restaurantul de la etajul al doilea. În lift mai erau subsecretarul de stat pentru economie, însoțit de ambasadorul Elveției. Se cunoșteau cu toții și fiecare mormăi către celălalt că trebuia să ia masa împreună cât de curând. Apoi cele două perechi își văzură fiecare de drum, fiecare urmând să discute probleme secrete, deoarece la Clubul Metropolitan erau întotdeauna pe agendă doar probleme deosebit de importante. Nu se bea bere decât ocazional, iar despre baseball nu venea vorba decât rareori.

Tipul de la Comitetul Rezervelor Federale sosi cu liftul următor însoțit de președintele Corporației pentru Asigurarea Depozitelor Federale. Amândoi păreau mult prea tineri pentru posturile pe care la dețineau în structura puterii financiare a Statelor Unite. Se spunea deseori că președintele Comitetului Rezervelor Federale este al doilea om ca putere din Statele Unite și, implicit, din lume. Probabil că George Bush și Gorbaciov n-ar fi fost de acord cu această afirmație, în pofida faptului că nici unul din ei nu era în stare să facă ceea ce făcea Robert Reston, respectiv să producă, din nimic, dolari, moneda care, pur și simplu, mișca motorul întregii lumi.

Nu s-ar fi putut spune că omul care conducea CADF era de același calibru, totuși făcea și el parte din elita puterii, pentru că el, alături de Consiliul Federal și de Controlorul Monedei, supraveghea cele paisprezece mii șapte sute de bănci comerciale americane. În anii 1980, împrumuturile fuseseră de așa natură, încât el și personalul condus de el făcuseră mai mult decât atât. Interveniseră pentru a împiedica apariția unor situații financiare catastrofale. Datorită intervenției directe a unuia dintre predecesorii lui, William Isaac, Continental Illinois se mai număra încă, în 1988, printre primele unsprezece bănci ale Americii. În primăvara anului 1984, un număr mare de clienți începuseră să retragă sume mari de bani, iar procesul evoluase atât de rapid, încât nu lipsise mult să se prăbușească cea mai sigură instituție financiară din Chicago, cum era considerată această bancă, eveniment care ar fi putut dezlănțui cea mai mare criză monetară din Statele Unite după 1930. Erau în joc nu numai banca din Chicago și cele patruzeci de miliarde de dolari ai ei. Natura critică a situației fusese determinată de faptul că două sute cincizeci de bănci mai mici din Midwest foloseau Continental Illinois ca pe propria lor bancă, ceea ce însemna că, dacă aceasta dădea faliment, același lucru s-ar fi întâmplat și cu ele, deoarece vestea falimentului ar fi determinat depunătorii tuturor băncilor din Peoria, Molina și Springfield să-și scoată banii.

Nimeni nu știe în ce fază s-ar fi oprit, în cele din urmă, prăbușirea dominoului. Președintele de atunci al CADF a considerat că nu există altă alternativă decât să-și exercite atribuțiile într-un mod fără precedent. A concediat întreaga conducere a băncii, a silit propriul consiliu de administrație să demisioneze și a mutat o parte din funcționarii săi de la Washington la Chicago să lucreze acolo, garantând cu puterea și creditul Statelor Unite fiecare depozit al acelei bănci, de la cel mai mic până la cel mai mare. Cu alte cuvinte, a naționalizat banca Continental Illinois.

Și treaba a mers.

Toată lumea din sistemul bancar știa însă că se aflaseră pe marginea prăpastiei. Din privirile îngrijorate atât ale noului președinte al CADF,

cât și ale celui de la Comitetul Federal în timp ce luau masa la Metropolitan Club în acea după-amiază de marți 6 decembrie 1988, o minte suspicioasă putea să tragă concluzia că o altă catastrofă se apropia.

Paul Mayer, care avea acest gen de minte, presupunea exact acest lucru. După ce fu adusă cafeaua, întrebă:

- Are cineva probleme?

- Da, răspuse bărbatul de la Comitetul Rezervelor Federale.

- Cine este de data aceasta?

Bob Reston se uită întâi la bărbatul de la CADF, apoi la decanul Krogh, după care spuse:

- Peter, treaba asta trebuie să rămână între noi. De acord?

- Nici o problemă, aveți cuvântul meu de onoare, spuse decanul Krogh luând o figură solemnă.

- În regulă, zise atunci Reston. Este vorba de Banca Americii. Zvonurile au început ieri după-amiază.

- Eu n-am auzit nimic, declară Mayer. Acum *el* era cel care părea îngrijorat. În mod normal nu-i scăpa *nimic*. De unde vin zvonurile?

- De la Zürich și Frankfurt. Deocamdată sunt foarte vagi.

- Care-i problema? întrebă Mayer.

- Noi sperăm să nu fie nici una, răspuse de data asta președintele CADF.

În 1984 scoaterea din impas a băncii Continental Illinois costase agenția lui o mulțime de bani. Trei ani mai târziu, când First National Bank din Texas se aflase într-o situație similară, restabilirea echilibrului financiar al acesteia îl costase alte trei miliarde de dolari. Aceste greutăți fuseseră provocate tot de împrumuturile nerestituite acordate companiilor petroliere.

După ce prețul petrolului înregistrase prima mare scădere, de la treizeci și unu de dolari la punctul cel mai de jos, zece dolari în 1986, în loc să extragă petrol, companiile respective începuseră să astupe puțurile petrolifere din Texas. Rezultatul a fost că acei clienți ai băncii First National care împrumutaseră cel mai mult - producătorii independenți de petrol din Midland, cei care făceau speculații cu proprietățile imobiliare